

نمونه‌های تایپ دکتر پارسا*

مهندس غلامرضا امین

دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

چکیده

استاد دکتر احمد پارسا از سال ۱۳۱۲ به امر جمع‌آوری گیاهان ایران همت گماشته‌اند و در سال ۱۳۲۴ هرباریومی را در موزه علوم طبیعی ایران تاسیس می‌نمایند. این موزه در سال ۱۳۳۳ به دانشکده علوم دانشگاه تهران انتقال می‌یابد و گیاهان هرباریوم بعداً به مؤسسه تحقیقات مناطق خشک و در سال ۱۳۴۰ به دانشکده داروسازی انتقال می‌یابند.

استاد پارسا با استفاده از گیاهان جمع‌آوری شده ده جلد فلور ایران را انتشار داده‌اند که در این مجموعه تعدادی گونه‌های جدید که شخصاً نام علمی بر آنها نهاده‌اند را معرفی مینمایند. برای نامگذاری این گونه‌ها استاد علاوه بر استفاده از نامهای جغرافیائی، خصوصیات گیاهی، نامهای محلی از اسامی خانواده واقوام و همچنین اسامی همکارانشان استفاده نموده‌اند.

در حال حاضر تنها ۷۰ گونه از این گونه‌ها همراه با سایر نمونه‌های جمع‌آوری شده توسط ایشان و همکارانشان در هرباریوم دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران نگاهداری می‌شوند و از سرنوشت سایر نمونه‌ها اطلاع دقیقی در دست نیست.

برخی از نمونه‌های تایپ عبارتند از:

<i>Acantholimon purpureum</i> Parsa	Plumbaginaceae
<i>Arenaria kourosii</i> Parsa	Caryophyllaceae
<i>Astragalus mobayenicus</i> Parsa	Papilionaceae
<i>Cleome daryoushiana</i> Parsa	Capparidaceae
<i>Convolvulus zargarianus</i> Parsa	Convolvulaceae
<i>Hyoscyamus malekianus</i> Parsa	Solanaceae
<i>Stachys shirini</i> Parsa	Labiatae

J. of Sci. Univ. Tehran, Vol 18 (1989), nos 1-4, p. 35-40.

نمونه‌های تایپ استاد پارسا *

سپندس غلامرضا امین

دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

چکیده

Type Specimens of Professor Parsa

Gholamreza Amin

College of Pharmacy, Medical Sciences University of Tehran

Abstract

Prof. Dr. Ahmad Parsa have started to study on Iran Flora since 1933 and maked a herbarium in 1945 at Natural History Museum and after that this specimens were transferred to Tehran University in 1956.

He published Flora of Iran in 10 volumes and in those volumes authorized many new species for Iran. Now about 75 species of type specimens of Prof. Parsa are being kept in the Herbarium, college of Pharmacy, Medical Sciences University of Tehran with other specimens that he and his collaborators have collected from many parts of Iran.

Some of these type specimens are as follows:

<i>Acantholimon purpureum</i> Parsa	Plumbaginaceae
<i>Arenaria kourossii</i> Parsa	Caryophyllaceae
<i>Astragalus mobayenicus</i> Parsa	Papilionaceae
<i>Cleome daryoushiana</i> Parsa	Capparidaceae
<i>Convolvulus zargarianus</i> Parsa	Convolvulaceae
<i>Hyoscyamus malekianus</i> Parsa	Solanaceae
<i>Stachys shirini</i> Parsa	Labiatae

هرباریوم موزه علوم طبیعی در سال ۱۳۳۳ به دانشکده علوم دانشگاه تهران منتقل میگردد و سپس از آنجا به مؤسسه تحقیقات مناطق خشک و کویری، و در سال ۱۳۴۰ به دانشکده داروسازی برده میشوند و از آن تاریخ به بعد در آنجا نگهداری میگردد و در حال حاضر این مجموعه در هرباریوم دانشکده داروسازی و در محل خاص خود موجود بوده و مورد استفاده قرار میگیرند.

متأسفانه در نقل و انتقالاتی که شرح داده شد، بسیاری از نمونه‌ها از بین رفته و یا دچار آسیب شده‌اند و اکنون تعداد موجود، نمونه‌های اندک از مجموعه ذیقیمتی است که طی سالیان طولانی جمع‌آوری و کلاسه‌بندی شده بوده‌اند.

استاد پارسا در ده جلد فلور ایران ضمن معرفی گیاهان مختلف تعداد ۲۰۹ گونه، ۲۰۰ وارسته و ۴۳ فرم را معرفی کرده‌اند که همگی گونه‌های جدید و یا زکورد‌های جدید برای ایران بوده‌اند و متأسفانه تنها تعداد ۷۵ گونه از آنها در مجموعه فعلی گیاهان هرباریوم دانشکده داروسازی وجود دارد و از سرنوشت بقیه گونه‌ها اطلاع دقیقی در دست نیست.

شماره هرباریومی تمام ۷۵ گونه موجود با شماره‌های تایپ ذکر شده در فلور مطابقت دارند و هرچند که اتیکت نمونه تایپ بر روی آنها نصب نشده است لیکن با اطمینان این نمونه‌ها هلو-تایپ‌هایی هستند که استاد مونوگراف مربوط بهر گیاه را از روی آنها نوشته‌اند.

طبق نوشته‌های دکتر پارسا، ایزوتایپ‌های این نمونه‌ها در هر باریوم کیو موجود است و شرح آنها در شماره‌های مختلف بولتن کیو و بیشتر از سالهای ۱۹۴۸ به بعد به چاپ رسیده و بعنوان رفرانس در جلد‌های مختلف فلورا ایرانیکا ذکر شده‌اند.

استاد پارسا جهت نامگذاری گونه‌های جدید از بسیاری اسامی ایرانی منجمله اسامی خانواده، خویشان و همکاران خود استفاده کرده‌اند که اسامی نزدیکانشان بترتیب زیر است:

اعتضاد (پدر)، هاجر (مادر)، عیسی (پدر همسر ودایی)، علی‌یار (پدر بزرگ)، رمضان (پدر بزرگ افتخاری)، شیرین (مادر-بزرگ)، جبین یا جبین‌الشمس (همسر)، داریوش (پسر بزرگ)، کورس (پسر دوم)، سیروس (پسر سوم)، ویدا (دختر بزرگ)، فلورا (دختر کوچک) و عیسی صادقی وزیر وقت آموزش عالی.

در پایان این مقاله فهرستی از اسامی علمی ۷۵ گونه تایپ که قبلاً به آنها اشاره گردید، داده میشوند، لیکن قبل از آن ذکر این نکته ضروری است که نامهای علمی، عین اسامی ذکر شده توسط آقای پارسا می‌باشند و در حال حاضر بسیاری از این اسامی طی مطالعاتی که در زمینه فلور ایران بخصوص در سالهای اخیر توسط محققین داخلی و خارجی صورت پذیرفته، تغییراتی نموده‌اند. تعدادی

استاد دکتر احمد پارسا از سال ۱۳۱۲ به بعد تحقیق درباره فلور ایران را با گردآوری گیاهان، از بسیاری نقاط ایران منجمله زادگاه خویش در تفرش، شروع کردند.

قدر مسلم آنکه انجام این تحقیق با امکانات قریب به ۶۰ سال پیش کاری بسیار سخت و دشوار و مستلزم حوصله و پشت کار فراوان بوده است. از مهمترین این مشکلات داشتن همکاران علمی و فنی و خدماتی بوده که در آن سالها با تعداد بسیار اندک متخصصین در رشته گیاهشناسی و دیگر علاقه‌مندان باین رشته امری بسیار مهم در پیشبرد اهداف کار را تشکیل میداده است، که خوشبختانه استاد با گرد آوردن گروهی علمی از جمله استاد دکتر زین‌العابدین ملکی، استاد دکتر صادق مبین و استاد دکتر علی زرگری و همچنین همکاران دیگر موفق میشوند تا بر مشکلات فائق آمده این امر مهم را به پیش ببرند.

ادامه کار استاد و همکارانشان در سال ۱۳۲۲ منجر به تاسیس هرباریومی در موزه علوم طبیعی واقع در ساختمانی نزدیک به میدان حسن‌آباد تهران محل دبیرستان نظامی وزیر نظر وزارت فرهنگ وقت میشود و تمام گیاهان جمع‌آوری شده طی این مدت، به آن محل انتقال می‌یابد و اولین هرباریوم ایران شروع به کار مینماید و بسا ایجاد این مرکز کار تدوین و تألیف فلور ایران رسماً پی‌ریزی میشود. گیاهان جمع‌آوری شده کلاسه‌بندی شده و بتدریج تعیین نام علمی می‌گردند و استاد با استفاده از یک فرصت مطالعاتی دوساله، به باغ کیو در انگلستان رفته کار نامگذاری علمی گیاهان را در آنجا و با استفاده از منابع موجود و نمونه‌هایی که با خود به لندن برده بودند دنبال می‌نمایند و پس از بازگشت مجدداً در ایران امر جمع‌آوری، تعیین نام علمی و تکمیل هرباریوم را با جدیت هرچه بیشتر و با کمک همکاران ادامه میدهند.

نتیجه تمام فعالیتهای استاد و همکارانشان ده جلد فلور ایران است که بزبان فرانسه نگاشته شده‌اند جلد‌های یکم تا پنجم این مجموعه که جلد‌های اصلی را تشکیل میدهند بین سالهای ۱۳۲۷ تا ۱۳۳۲ و باقی مانده جلد‌های ششم تا دهم که بصورت متمم می‌باشند از آن سال تا سال ۱۳۵۹ و با کمک‌های وزارت فرهنگ و دانشگاه تهران بچاپ رسیده‌اند.

بنا به پیشنهاد همکاران و علاقه‌مندان، استاد تصمیم میگیرند تا فلور ایران را بزبان انگلیسی هم به چاپ برسانند و لذا با همکاری مستقیم استاد دکتر زین‌العابدین ملکی و کمک وزارت فرهنگ و آموزش عالی موفق شده‌اند تا جلد‌های یکم و دوم را در سالهای ۱۳۵۷ و ۱۳۶۷ بزبان انگلیسی انتشار دهند و جلد سوم این مجموعه هم اکنون در زیر چاپ میباشد و همچنان جلد‌های بعدی ادامه خواهد داشت.

از این اسامی بصورت سینونیم در آمده و از برخی از آنها نیز نامی برده نشده است. در هر صورت نمونه‌های موجود میتوانند جهت مطالعاتی که برای تعیین دقیقتر هر کدام و تفکیک اسامی مطرح شده ضروری بنظر می‌رسد، مورد استفاده قرار گیرند.

<i>Species</i>	<i>Family</i>	<i>Herbarium No.</i>
<i>Acantholimon bonesseae</i> Parsa	Plumbaginaceae	5802
<i>Acantholimon purpureum</i> Parsa	Plumbaginaceae	5801
<i>Aeluropus longespicata</i> Parsa	Graminae	6713
<i>Allium ramazanicum</i> Parsa	Alliaceae	6161
<i>Arenaria kourossii</i> Parsa	Caryophyllaceae	1695
<i>Arenaria zargariana</i> Parsa	Caryophyllaceae	1680
<i>Arnebia cyroussiana</i> Parsa	Boraginaceae	4623
<i>Astragalus birdjandius</i> Parsa	Papilionaceae	-
<i>Astragalus mobayenicus</i> Parsa	Papilionaceae	-
<i>Astragalus nedjefabadensis</i> Parsa	Papilionaceae	2505
<i>Astragalus taftanicus</i> Parsa	Papilionaceae	2395
<i>Astragalus trothianus</i> Parsa	Papilionaceae	2619
<i>Astragalus turrillianus</i> Parsa	Papilionaceae	2405
<i>Bupleurum gracile</i> Parsa	Umbelliferae	-
<i>Campanula triangularis</i> Parsa	Campanulaceae	4289
<i>Celsia elegans</i> Parsa	Scrophulariaceae	4865
<i>Centaurea albinervis</i> Parsa	Compositae	4034
<i>Chrysanthemum millefoliatum</i> (L.) Parsa	Compositae	3754
<i>Chrysanthemum polezangulii</i> Parsa	Compositae	3738
<i>Chrysanthemum roseum</i> (M.B.) Parsa	Compositae	-
<i>Cleome daryoushiana</i> Parsa	Capparidaceae	1359
<i>Colchicum gol-hassrat</i> Parsa	Colchicaceae	1636
<i>Colchicum violaceum</i> Parsa	Colchicaceae	6048
<i>Colpodium elbursense</i> (Bor et Gauba) Parsa	Graminae	6684
<i>Colutea gifana</i> Parsa	Papilionaceae	2335
<i>Convolvulus pseudo-undulatis</i> Parsa	Convolvulaceae	4435
<i>Convolvulus secundis</i> Parsa	Convolvulaceae	4451
<i>Convolvulus turrillianus</i> Parsa	Convolvulaceae	4413
<i>Convolvulus undulifolius</i> Parsa	Convolvulaceae	4432
<i>Convolvulus zargarianus</i> Parsa	Convolvulaceae	4436

<i>Species</i>	<i>Family</i>	<i>Herbarium No.</i>
<i>Cousinia azerbaijanensis</i> Parsa	Compositae	3882
<i>Cousinia becquereli</i> Parsa	Compositae	3800
<i>Cousinia daryoshiana</i> Parsa	Compositae	3904
<i>Cousinia kandewaninsis</i> Parsa	Compositae	3900
<i>Cousinia meyameyensis</i> Parsa	Compositae	3875
<i>Daucus flavus</i> Parsa	Umbelliferae	-
<i>Daucus glabra</i> Parsa	Umbelliferae	3351
<i>Eremurus iranicus</i> Parsa	Liliaceae	6226
<i>Erigeron elegans</i> Parsa	Compositae	3562
<i>Erigeron matthiolaefolia</i> Parsa	Compositae	3576
<i>Erigeron sanguineum</i> Parsa	Compositae	3568
<i>Gypsophila scoriosifolia</i> Parsa	Caryophyllaceae	1578
<i>Heliotropium laricum</i> Parsa	Boraginaceae	4488
<i>Hibiscus djabinianus</i> Parsa	Malvaceae	1947
<i>Hyoscyamus issa-sadigi</i> Parsa	Solanaceae	4816
<i>Hyoscyamus malekianus</i> Parsa	Solanaceae	4823
<i>Iris keredjensis</i> Parsa	Iridaceae	6017
<i>Linaria zargariana</i> Parsa	Scrophulariaceae	4904
<i>Lotus pumilus</i> Parsa	Papilionaceae	1224
<i>Marrubium laricum</i> Parsa	Labiatae	5497
<i>Mathiola dentata</i> Parsa	Cruciferae	560
<i>Minuartia brevis</i> (Boiss.) Parsa	Caryophyllaceae	1168
<i>Muscari iranicum</i> Parsa	Liliaceae	6209
<i>Nepeta lagopsioides</i> Parsa	Labiatae	5284
<i>Onosma iranicum</i> Parsa	Boraginaceae	4582
<i>Ornithogalum kodjuricum</i> Parsa	Liliaceae	6147
<i>Osyris daruma</i> Parsa	Santalaceae	7819
<i>Pedicularis mobayenii</i> Parsa	Scrophulariaceae	5058
<i>Rosa microbothrys</i> Parsa	Rosaceae	2873
<i>Salvia alliaria</i> Parsa	Labiatae	5250
<i>Salvia kourossia</i> Parsa	Labiatae	5262
<i>Salvia sulcata</i> Parsa	Labiatae	5254
<i>Scrophularia hadjariana</i> Parsa	Scrophulariaceae	4929
<i>Scutellaria ramazanica</i> Parsa	Labiatae	5472

<i>Species</i>	<i>Family</i>	<i>Herbarium No.</i>
<i>Stachys shirini</i> Parsa	Labiatae	5543
<i>Tanacetum sanguineum</i> Parsa	Compositae	3760
<i>Tanacetum uniflorum</i> (F. et Mey.) Parsa	Compositae	3755
<i>Trachydium microcarpum</i> Parsa	Umbelliferae	-
<i>Verbascum aspina</i> Parsa	Scrophulariaceae	4832
<i>Verbascum aurantiacum</i> Parsa	Scrophulariaceae	4853
<i>Verbascum ellipticifolium</i> Parsa	Scrophulariaceae	4824
<i>Verbascum kalibaricum</i> Parsa	Scrophulariaceae	4851
<i>Veronica alliardii</i> Parsa	Scrophulariaceae	4990
<i>Veronica darlingtonii</i> Parsa	Scrophulariaceae	-
<i>Veronica issa</i> Parsa	Scrophulariaceae	4995